

تأثیر دستیابی به مرجعیت علمی در امنیت و اقتدار ملی کشور

فرهاد رهبر^۱

حسن حسین زاده^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۱/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۰/۰۳

چکیده

هدف‌گذاری راهبردی چهل - پنجاه ساله به سوی دستیابی جمهوری اسلامی ایران به مرجعیت علمی و فناوری در جهان از جمله تأکیدات مستمر امام خامنه‌ای (مدظله العالی) به شمار می‌رود. همچنین فرمایش گهربار امیر مؤمنان که بایبان محکمی به جایگاه علم و نقش آن در تولید اقتدار اشاره می‌نماید نیز در این زمینه قابل اشاره می‌باشد. محقق سعی کرده تا با روش ترکیبی مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی، رابطه بین دستیابی جمهوری اسلامی ایران به مرجعیت علمی و فناوری جهان و امنیت و اقتدار ملی را بررسی نماید. با توجه به آزمون فرض آماری که از داده‌های پرسشنامه گرفته شد این نتیجه به دست آمد که دستیابی جمهوری اسلامی ایران به مرجعیت علمی و فناوری جهان با شرحی که در اثنای این مقاله آمده است، با نگاهی به اصول و آرمان‌های انقلاب اسلامی در ایجاد اقتدار و تأمین امنیت ملی تأثیرگذار است.

واژگان کلیدی: انقلاب اسلامی، مرجعیت علمی و فناوری، امنیت و اقتدار ملی، اصول انقلاب

اسلامی، تولیدات علمی.

^۱ استاد و عضو هیئت علمی دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران.

danesh2061@gmail.com

^۲ دکتری امنیت ملی از دانشگاه عالی دفاع ملی.

مقدمه

مقایسه بین آمار تولید علم در کشورهای قدرتمند که در علوم مختلف گوی سبقت را از رقبایشان ربوده‌اند و اتفاقاً دارای اقتدار و حوزه نفوذ بیشتر و همچنین دارای سطح مناسبی از امنیت ملی می‌باشند، با کشورهای ضعیف‌تر که از لحاظ علمی پایین‌تر از دیگر کشورها بوده و فاقد یک اقتدار نسبی در حوزه ملی و همچنین دارای سطح متزلزلی از امنیت ملی هستند، می‌تواند به تنهایی دلیل مناسبی برای ایجاد فرضیه ارتباط علم و فناوری با قدرت و امنیت باشد. از طرفی، وقتی مشاهده می‌شود امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) (مدظله‌العالی) نیز بارها به ضرورت توجه به علم و علم‌محوری به عنوان مقدمه دستیابی به امنیت و اقتدار اشاره می‌فرمایند - مانند فرمایش معروف معظم له در این رابطه که در دیدار با نخبگان جوان در تاریخ ۱۳۸۶/۶/۱۲ فرمودند: «علم، عامل عزت، قدرت و امنیت است» - دیگر حجت بر همه تمام می‌شود که این دو مؤلفه با یکدیگر ارتباط مستقیم دارند.

اما محقق در این مقاله قصد دارد تا این مسئله را به‌طور علمی نیز بررسی کند. برای این منظور لازم بود تا برای مؤلفه‌های علم و قدرت شاخص‌های ملموسی در نظر گرفته شود؛ لذا برای مؤلفه علم، شاخص مرجعیت علمی و فناوری ایران در جهان که بارها مورد تأکید و تکرار امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) قرار گرفته است و برای مؤلفه قدرت نیز شاخص اقتدار ملی و امنیت ملی در نظر گرفته شد تا با به‌کارگیری روش‌های تحقیق مرتبط، رابطه این دو شاخص معلوم گردد.

سؤال اصلی مقاله این است که بین دستیابی جمهوری اسلامی ایران به مرجعیت علمی و فناوری جهان و تأمین امنیت و افزایش اقتدار ملی چه رابطه‌ای وجود دارد؟ پاسخ علمی و مستدل به این سؤال که در قالب یک مقاله انجام می‌شود، می‌تواند علاوه بر بررسی ارتباط تحقق مرجعیت علمی و فناوری ایران اسلامی در جهان با اقتدار ملی و امنیت ملی که قطعاً می‌تواند برای تصمیم‌گیران راهبردی بخش‌های مختلف نظام مفید باشد، پشتوانه‌ای پژوهشی برای برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در روند حرکت علمی کشور باشد.

بیان مسئله

حوزه پیشرفت و مسئله توسعه و روش‌های تحقق آن‌ها از مباحث مهم و راهبردی است که در جوامع مختلف مورد توجه اندیشمندان و صاحب‌نظران قرار گرفته است. دانش و دانش‌آفرینی، محور اصلی توسعه و پیشرفت در دنیا شده و مزیت رقابتی سازمان‌ها و جوامع، دانش بوده و نیز

برتری کشوری بر کشور دیگر با قدرت دانش رقم می‌خورد. قرآن و متون اسلامی نیز علم، دانش، تعقل، معرفت، حکمت، بصیرت و... را مورد تأکید فراوان قرار داده‌اند. در همین راستا، استاد شهید دکتر مرتضی مطهری رابطه علم و قدرت در قرآن را به‌خوبی تبیین کرده است. ایشان در کتاب نبوت در این رابطه می‌نویسد:

در داستان حضرت سلیمان و ملکه سبا، قرآن درباره عمل خارق‌العاده عفرتی از اجنه حضرت سلیمان می‌فرماید: «قال الذی عنده علم من الكتاب». اینجا که بحث از قدرت است علم را به میان می‌کشد. در سوره «النجم» که بحث از علم است قدرت را به میان می‌کشد. این به واسطه توأم بودن این دو است. فردوسی شعری دارد و مضمون حدیث هم هست. البته این شعر در سطح پایین‌تری است: «توانا بود هر که دانا بود» دانایی و توانایی با همدیگر هستند. مقصود این است که هرکسی، هراندازه که دانا باشد بر قدرتش افزوده می‌شود. البته او از این راه می‌گوید که انسان وقتی که دانا بود قانون جهان را بهتر می‌داند. وقتی قانون جهان را بهتر دانست بهتر می‌داند که چگونه اشیای جهان را در خدمت بگیرد. وقتی آن‌ها را در خدمت گرفت، بر قدرت و توانایی‌اش افزوده می‌شود. ولی این معنا را به مفهوم وسیع‌تری قائل هستند و می‌گویند اساساً علم و قدرت عین یکدیگرند. علم عین قدرت است و قدرت عین علم است و این تفکیکی که انسان میان علم و قدرت می‌کند، یک اشتباه است، اصلاً خود علم، قدرت است و قدرت، علم است و لهذا در ذات پروردگار هر دو به شکل واحد موجود هستند.

ما می‌بینیم در قرآن کریم در آن آیه که صحبت از علم است می‌گوید: «علمه شدید القوی؛ او را (آن فرشته) بس نیرومند آموخته است». (نجم/ ۵) نمی‌گوید: «علمه کثیر العلم»، در اینجا که صحبت از قدرت است علم را به میان می‌آورد: «و قال الذی عنده علم من الكتاب انا اتیک به قبل ان یرتد الیک طرفک؛ کسی که از «علم کتاب» بهره‌ای داشت. گفت من پیش از آنکه چشمت را بر هم زنی آن را به نزدت می‌آورم». (نمل/ ۴۰) (مطهری، ۱۳۷۳: ۱۹۰).

در ایران اسلامی نیز، با توجه به پیشینه درخشان و ظرفیت‌های فراوان، ترسیم نقشه راه و تبیین اهداف و آرمان‌های علمی، به‌گونه‌ای بوده است که بارها هدف اصلی از روند حرکت علمی کشور، تبدیل ایران به مرجع علمی و فناوری جهان عنوان شده، به‌طوری‌که در بند اول سیاست‌های کلی نظام در حوزه علم و فناوری به «جهاد مستمر علمی باهدف کسب مرجعیت علمی و فناوری در جهان» اشاره شده است. مرجعیت علمی یک کشور، به جایگاه و حیثیتی اطلاق می‌شود که کشور برخوردار از آن جایگاه در رشته‌های علمی گوناگون مورد رجوع اندیشمندان جهان قرار می‌گیرد.

توجه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان کشورها به نقش ارتقاء علمی در ایجاد اقتدار و تأمین امنیت ملی، این هدف‌گذاری را بسیار والا و دارای مزیتی ویژه کرده است؛ چراکه در سالیان اخیر، برخی از متفکران و اندیشمندان حوزه علم و فناوری نیز از پیشرفت و ارتقای علمی به عنوان یکی از مهم‌ترین و بلکه تنها منبع

کسب مزیت رقابتی پایدار و اقتدار آفرین یاد می‌کنند. توجه به شرایط جهانی و توزیع قدرت میان کشورها نیز این نکته را آشکار می‌سازد که رابطه‌ای قوی بین اقتدار علمی و قدرت و همچنین امنیت ملی کشورها وجود دارد. امروزه کشور مقتدر، پیشتاز و باعزت کشوری است که از نظر علمی پیشرفته بوده و بتواند در علم دارای دست برتر و ابتکار عمل باشد. این رابطه در حدیث معروف امیرالمؤمنین حضرت علی (علیه‌السلام) نیز مشهود است. آنجا که می‌فرماید:

الْعِلْمُ سُلْطَانٌ، مَنْ وَجَدَهُ صَالِحًا بِهِ، وَمَنْ لَمْ يَجِدْهُ صَيْلًا عَلَيْهِ.

دانش، سلطه و اقتدار است، هر که آن را بیابد با آن مسلط می‌شود و هر که آن را به دست نیاورد بر او مسلط می‌شوند.

تبیین این رابطه همان مسئله‌ای است که این تحقیق به دنبال یافتن پاسخ آن است. مشخصاً مسئله اساسی که این تحقیق به دنبال روشن نمودن آن است بررسی رابطه‌ای است که در دستیابی جمهوری اسلامی ایران به مرجعیت علمی و فناوری جهان و ایجاد اقتدار و تأمین امنیت ملی کشور وجود دارد.

هدف و روش تحقیق

هدف این تحقیق تبیین ارتباط دستیابی جمهوری اسلامی ایران به مرجعیت علمی و فناوری جهان و امنیت و اقتدار ملی با توجه به آرمان‌های انقلاب اسلامی است. در این تحقیق به صورت ترکیبی از روش‌های مطالعات کتابخانه‌ای و نیز روش‌های میدانی استفاده شده است. برای قسمت ادبیات تحقیق از مطالعات کتابخانه‌ای و برای قسمت اثبات فرضیه از روش‌های میدانی استفاده شده است. ابزار گردآوری اطلاعات برای قسمت‌هایی که از روش مطالعات کتابخانه‌ای استفاده شده، فیش و برای قسمت‌هایی که از روش میدانی استفاده شده، پرسشنامه می‌باشد. پژوهش حاضر از لحاظ طرح تحقیق، آینده‌نگر؛ به لحاظ هدف، کاربردی و نتیجه‌گرا و از لحاظ ماهیت و روش گردآوری داده‌ها، یک پژوهش توصیفی - پیمایشی است.

محیط و جامعه آماری

جامعه آماری این تحقیق عبارت است از مدیران عالی و میانی حوزه تولید علم، خبرگان علمی، مدیران، اساتید و اعضای هیئت‌های علمی دانشگاه‌های وزارت‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، اساتید حوزه‌های علمیه و مؤسسات آموزشی و پژوهشی

وابسته. این افراد کسانی هستند که مرجعیت علمی و فناوری را می‌شناسند، بر مسائل کلان علمی کشور اشراف دارند و از نگرش راهبردی برخوردارند.

پیشینه تحقیقات انجام شده نزدیک به این موضوع نشان می‌دهد که در خصوص موضوع مرجعیت علمی و فناوری و ارتباط آن با ایجاد اقتدار و تأمین امنیت ملی تاکنون کار مستقل و جامعی انجام نشده است. تنها نکته اشتراک این تحقیق با تمام تحقیقات مشابهی که قبلاً انجام گرفته این است که همه بر روی جنبه اقتدار آفرینی علم تأکید دارند؛ اما نکته اصلی که این تحقیق را از همه تحقیقات قبلی متمایز نشان می‌دهد، غایت و هدف نهایی (مرجعیت علمی و فناوری) و البته رابطه‌ای است که این نوع از مرجعیت با اقتدار و امنیت ملی می‌تواند داشته باشد. هدف نهایی در تحقیقات مذکور، یا مرجعیت در حوزه خاورمیانه است و یا مرجعیت برای حوزه‌ای خاص از نهادهای علمی کشور نظیر یک دانشگاه. بنابراین نظر به تأکید چندین باره امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) راجع به این موضوع و رابطه‌ای که می‌تواند با ایجاد اقتدار و تأمین امنیت ملی داشته باشد و همچنین عدم وجود کار پژوهشی مستقل به این منظور، تحقیق حاضر بر آن است تا این رابطه را بررسی و تبیین کند.

اهمیت و ضرورت

توزیع قدرت میان کشورها و توجه به شرایط جهانی این نکته را آشکار می‌سازد که کشور قدرتمند و باعزت، کشوری است که از نظر علمی و فناوری دارای سطح مناسبی از پیشرفت بوده و بتواند در استفاده از آثار مترتب بر علم و فناوری و مدیریت بهینه ابعاد مختلف آن، پیشتاز باشد که این امر ضرورت توجه مجامع علمی و دانشگاهی کشور را به جهاد علمی و تلاش برای دستیابی به مرجعیت علمی و فناوری در جهان آشکار می‌سازد. در خصوص این تحقیق نیز بدیهی است که تعریف این چنین مقالاتی، کمک قابل توجهی در دستیابی به اهداف علمی معین می‌کند. بنابراین، انجام این پژوهش از جهات زیر حائز اهمیت است:

ارتباط تحقق مرجعیت علمی و فناوری ایران اسلامی در جهان با اقتدار ملی و امنیت ملی که قطعاً می‌تواند برای تصمیم‌گیران راهبردی بخش‌های مختلف نظام مفید باشد، بررسی خواهد شد.

پشتوانه‌ای پژوهشی برای برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در روند حرکت علمی کشور و ارتباط آن با مناسبات قدرت و قدرت آفرینی پیدا خواهد شد؛

انجام این تحقیق از این جهت ضروری است که در دوره معاصر قسمت عمده و بلکه همه آنچه کشورهای ابرقدرت جهان در حوزه حکومت، قدرت، امنیت و ساخت و تقویت اینها دارند، از ناحیه علم، دانش، مهار و مدیریت علم و دانش و نظایر اینها به دست آورده‌اند. بنابراین، به فرموده امام خامنه‌ای (مدظله العالی) که بارها تکرار و تأکید نیز داشته‌اند، تنها راه پیشرفت و سعادت ملت ما حرکت در مسیر علم، تولید علم، پیشرفت علمی و نهایتاً دستیابی به مرجعیت علمی و فناوری در جهان می‌باشد و با توجه به نبود تحقیقی جامع پیرامون موضوع مرجعیت علمی و فناوری و ارتباط آن با ایجاد اقتدار و تأمین امنیت ملی، می‌تواند به لحاظ علمی زمینه‌ساز توسعه دانش و ادبیات مرتبط با مرجعیت علمی و فناوری باشد.

سؤال تحقیق

با توجه به مبانی انقلاب اسلامی رابطه مرجعیت علمی و فناوری ج.ا.ا. در جهان با اقتدار و امنیت ملی چگونه تبیین می‌گردد؟

ادبیات تحقیق

مفهوم شناسی

مرجع

مرجع، واژه‌ای عربی است که از ماده (ر - ج - ع) به معنای «عاد او انصرف» بوده (معلوف، ۱۹۸۶: ۱۲۵۶) و به وزن «مفعول» آمده است که دلالت بر زمان یا مکان وقوع فعل دارد؛ بدین‌سان، در فرهنگ فارسی معین، «محل رجوع و جای بازگشت» معنی شده است. (معین، ۱۳۷۱: ۳۹۹۶)

علم

«علم عبارت است از سیستم مطالعاتی منظم و مرتب و بر اساس روش علمی (مشاهده و تجربه) که واقعیت‌های جهان را آن‌چنان‌که هستند مورد شناسایی قرار داده و هدف آن کمک به انسان در فهم طبیعت پدیده‌ها و کشف و بیان قوانینی است که بتوانند پدیده‌های مورد نظر را تبیین یا پیش‌بینی کند». (نراقی، ۱۳۶۵: ۷)

فناوری

فناوری ساخته دست و فکر بشر است؛ چیزی است که در طبیعت به طور طبیعی وجود نداشته و انسان ایجاد کرده است. این مرز «فناوری» با «طبیعت» است. (روحانی، ۱۳۸۸)

مرجعیت علمی و فناوری

امام خامنه‌ای (مدظله العالی)، مرجعیت علمی و فناوری را این‌گونه تعریف می‌کند:

مرجعیت علمی و فناوری این است؛ مجبورند کتاب شما را ترجمه کنند یا زبان شما را یاد بگیرند تا بتوانند به یافته‌های شما دست پیدا کنند. هدفشان را این قرار بدهید. همتان را این قرار بدهید. همتان را پیشرفت در زمینه دانش و شکستن مرزهای علم قرار بدهید. (بیانات در جمع نخبگان جوان: ۱۳۸۶/۶/۱۲)

اقتدار

اقتدار با مفاهیم قدرت و نفوذ، پیوندی تنگاتنگ دارد. اقتدار، قدرت مشروع و مقبولی است که می‌باید در شرایط مقتضی مورد اطاعت و فرمان‌برداری قرار گیرد. اقتدار را قدرت مبتنی بر رضایت تلقی کرده‌اند. در اقتدار، توجیه و استدلالی نهفته است که آن را از شکل قدرت عریان خارج ساخته و برای موضوع قدرت، پذیرفتنی می‌کند. (عالم، ۱۳۸۳: ۱۰۲)

امنیت ملی

امنیت ملی به معنای دستیابی به شرایطی است که به هر کشوری امکان آن را می‌دهد تا از تهدیدهای بالقوه یا بالفعل خارجی و نفوذ سیاسی، اقتصادی و فرهنگی بیگانه در امان باشد و در راه پیشبرد توسعه اقتصادی، اجتماعی و انسانی و تأمین وحدت و موجودیت کشور و رفاه عامه فارغ از مداخله بیگانه گام بردارد. (روشندل، ۱۳۹۲: ۱۳)

دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در خصوص «ارتباط علم، علم‌محوری و مرجعیت علمی و فناوری

باقتدار و امنیت ملی»

با نگاهی به رهنمودها، توصیه‌ها و راهبردهای حکیمانه امام خامنه‌ای (مدظله العالی)، به‌روشنی درمی‌یابیم که در طول ۲۶ سالی که از زعامت نورانی معظم‌له سپری می‌شود، در مسائل گوناگون

فرهنگی، علمی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، هنری، ادبی، ورزشی و چندین و چند مسئله دیگر، از ناحیه ایشان زیباترین تحلیل‌ها بر وضع موجود و وضع مطلوب، ارائه شده است. از نخستین روزهای آغاز رهبری، نگاه به آینده و دورنگری جزو لاینفک دغدغه‌های ایشان بوده است. مثلاً در ۶۸/۳/۲۳ یعنی درست نه روز پس از آغاز رهبری، در بیاناتی این چنین فرمودند: «ما بحث آینده بلندمدت نظام اسلامی را می‌کنیم... شما در ذهنتان چهل سال بعد را تصویر کنید».

در سیزده سال منتهی به سال ۱۳۸۱، همواره در تأکیدهای ایشان بحث علم و فناوری، مرز شکنی دانش و نوآوری علمی جایگاه ویژه و فوق‌العاده‌ای دارد. ایشان می‌فرمایند: «ما بارها گفته‌ایم، باز هم بارها و صدها و هزاران بار دیگر خواهیم گفت و شما هم آن قدر بگویید که این مسئله گفتمان غالب جامعه بشود». یا در جای دیگری فرموده‌اند که «امکان ندارد پیشرفت این کشور بر پایه‌ای جز پایه دانش و فناوری شکل بگیرد»؛ اما از سال ۱۳۸۱ تاکنون بیشتر از بیست بار به مناسبت‌های مختلف، بر ضرورت برنامه‌ریزی برای دستیابی ایران به مرجع علمی و فناوری دنیا در پنجاه سال آینده، از جمله در سیاست‌های کلی نظام در علم و فناوری، نقشه جامع علمی کشور، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش مطرح و به آن تأکید کرده‌اند. با این توصیف، به خوبی دریافت می‌گردد که معظم‌له در خصوص مرجعیت علمی و فناوری ایران در جهان و ارتباطی که با عزت، اقتدار و امنیت ملی دارد یک نظریه ویژه و منحصر به فرد دارند. نمونه‌هایی از فرمایشات ایشان که دربرگیرنده نظریه معظم‌له در این خصوص است در ادامه می‌آید.

حرکت علمی برای کشور ما یک ضرورت مضاعف است؛ یک نیاز مضاعف و مؤکد است. نیاز است؛ چرا؟ چون علم، عامل عزت و قدرت و امنیت است. (بیانات در دیدار با نخبگان جوان، ۱۳۸۶/۶/۱۲)

شما هدف را این قرار بدهید که ملت و کشور شما در یک دوره‌ای، بتواند مرجع علمی و فناوری در همه دنیا باشد. (بیانات در دیدار با نخبگان جوان، ۱۳۸۶/۶/۱۲)

هدف اصلی از روند حرکت علمی کشور، تبدیل ایران به مرجع علمی جهان است. (بیانات در دیدار با دانشجویان دانشگاه علم و صنعت، ۱۳۸۷/۹/۲۴)

آنچه در درجه اول در ایجاد قدرت ملی مهم است، به نظر من دو چیز است: یکی علم است، یکی ایمان. علم مایه قدرت است؛ هم امروز و هم در طول تاریخ؛ در آینده هم همین جور خواهد بود. این علم یک وقت منتهی به یک فناوری خواهد شد، یک وقت هم نخواهد شد. خود دانش مایه

تأثیر دستیابی به مرجعیت جمهوری اسلامی ایران در امنیت و اقتدار ملی کشور ♦ ۱۰۳

اقتدار است؛ ثروت آفرین است؛ قدرت نظامی آفرین است؛ قدرت سیاسی آفرین است. یک روایتی هست از حضرت علی که می‌فرماید: «العلم سلطان» - علم، قدرت است - «من وجدته صال به و من لم یجدته صیل علیه». یعنی مسئله، دو طرف دارد: اگر علم داشتید، می‌توانید سخن برتر را بگوئید، دست برتر را داشته باشید - «صال» یعنی این - اگر نداشتید، حالت میانه ندارد؛ «صیل علیه». پس کسی که علم دارد، او دست برتر را بر روی شما خواهد داشت؛ در مقدرات شما دخالت می‌کند؛ در سرنوشت شما دخالت می‌کند. گنجینه معارف اسلامی پر است از این حرف‌ها. یکی هم ایمان است؛ که حالا بحث ایمان، بحث دیگری است؛ بحث مفصلی است. (بیانات در دیدار با وزیر علوم و اساتید دانشگاه تهران، ۱۳۸۸/۱۱/۱۳)

تبیین علت تأکید بر علم، اقتدار علمی و مرجعیت علمی و رابطه آن با اقتدار و امنیت ملی

اقتدار علمی و مرجعیت علمی و فناوری، فواید و مزیت‌های موجود در دو جنبه داخلی و خارجی آن، علت اهتمام ورزیدن به علم می‌باشد که البته از هر دو بُعد حائز اهمیت است و هرکدام برای یک جهاد دائمی علمی و جزم کردن عزم ملی، کافی است. در بعد داخلی:

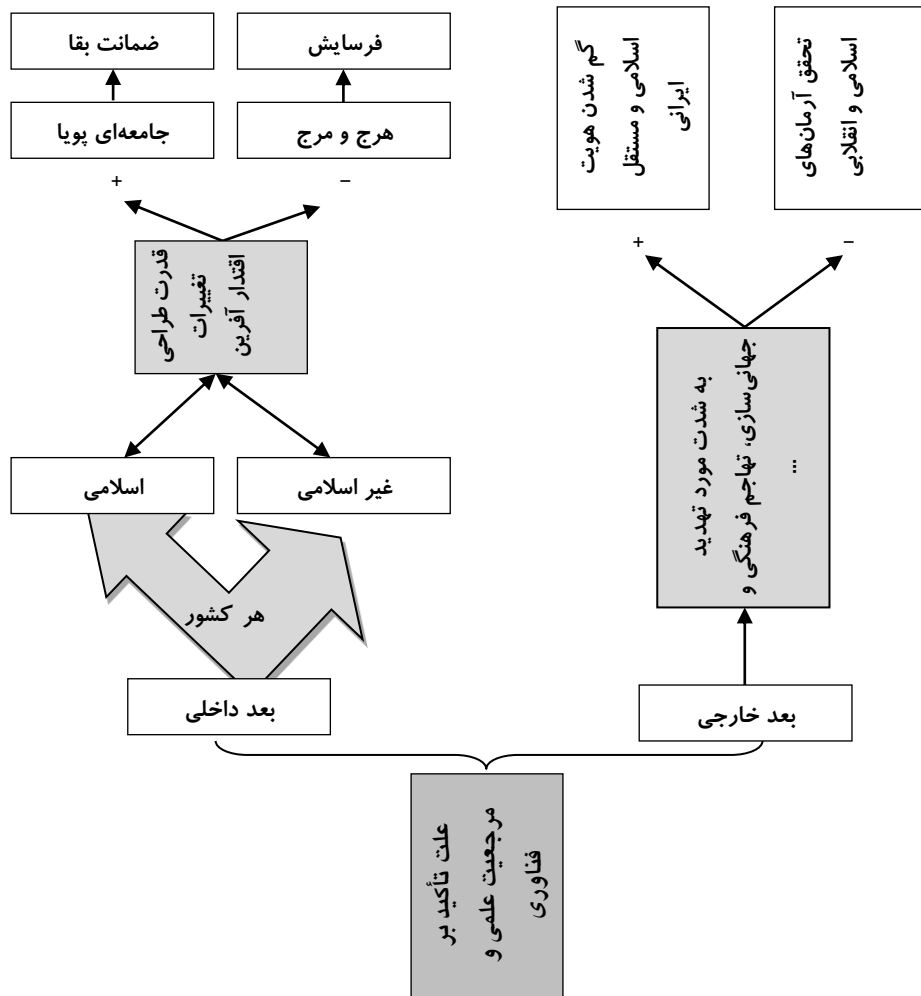
هر کشوری - اعم از اسلامی یا غیر اسلامی - برای آنکه بتواند هویت؛ استقلال و آرمان‌های خویش را تحقق بخشد باید قدرت طراحی تغییرات آن جامعه را مبنی بر نگرش خود، داشته باشد. طبعاً جامعه، به هر میزانی که این توانمندی را دارا باشد اجتماعی پویا محسوب می‌شود و ضمانت بقا دارد. بالعکس، به میزانی که جامعه‌ای، از این توانایی بی‌بهره باشد همچون فردی می‌ماند که برای زندگی، برنامه‌ای ندارد و با هرج و مرج روبه‌روست. در این حال دیگران برای او، برنامه‌ریزی می‌کنند و این امر در نهایت، باعث فرسایش، هدر رفتن امکانات جامعه و تنازعات اجتماعی می‌شود؛ زیرا در این شرایط قاعده‌ای برای تفاهم و حرکت به یک سمت، وجود ندارد. بالاتر از آن، تکامل یک جامعه جز با تحول علمی، امکان‌پذیر نیست. این تحول نیز به‌نوبه خود،

باعث تحول در فناوری و نوآوری در مهندسی اجتماعی می‌شود.

در بُعد خارجی نیز:

تمامی کشورها به‌ویژه کشورهای که به اقتضای فرهنگ خویش - مانند جامعه ایران - یک جامعه آرمان‌گرا هستند و متکی بر منابع غنی و قابل‌اعتمادی چون وحی می‌باشند، در دنیای معاصر به شدت تهدید می‌شوند؛ زیرا هرچه از قرن بیستم به این طرف حرکت می‌کنیم، پدیده جهانی‌سازی و آثار و تبعات آن فراگیر و پررنگ‌تر می‌شود. در چند قرن اخیر، فرهنگ و تمدن غرب، تلاش روزافزون و پیگیری برای یافتن سازوکارهای پویندگی خویش داشته است و این تلاش، در تولید علم و فناوری و محصولات جدید، تجلی یافته و باعث شده است که کشورهای این حوزه بتوانند به عنوان یک جامعه ظاهراً پیشرو، در تأمین رفاه، خدمات و امنیت بشر عرض‌اندام کنند. این به رُخ کشیدن کارآمدی فرهنگ و تمدن غرب، نسبت به سایر جوامع (به‌ویژه جوامع اسلامی) به هر میزانی که بر دیگران نافذ باشد باعث نوعی عقب‌نشینی در این جوامع خواهد شد و آنان به تدریج هویت اسلامی و مستقل خویش را گم می‌کنند و در نهایت، خود را به‌عنوان عضوی از اعضا و قمری از اقمار جامعه جهانی قلمداد می‌نمایند. (جوادی، ۱۳۹۰: ۱۶۳)

از این رو اگر توجه به علم و اقتدار علمی و بحث «مرجعیت علمی و فناوری» جدی گرفته نشود و حرف روشن و قابل ارائه‌ای مبتنی بر اندیشه‌ها و آموخته‌های وحیانی خویش، برای خود و بشریت نداشته باشیم مجبور به تبعیت از الگوهای دیگر خواهیم شد. در نتیجه، آن شرایط، خود را بر ما تحمیل می‌کند و در مقابل، ما نیز قدرت مقاومت نخواهیم داشت. پیگیری مسیر تحقق مرجعیت علمی و فناوری شرط و زمینه مقدماتی لازم برای ایجاد جامعه‌ای آرمانی، مطلوب، مقتدر و دارای سطح مناسبی از امنیت ملی را فراهم می‌کند.

(شکل ۴) استفاده از علم به عنوان ابزار دستیابی به قدرت و اقتدار بر اساس تعبیر امام علی (علیه السلام)

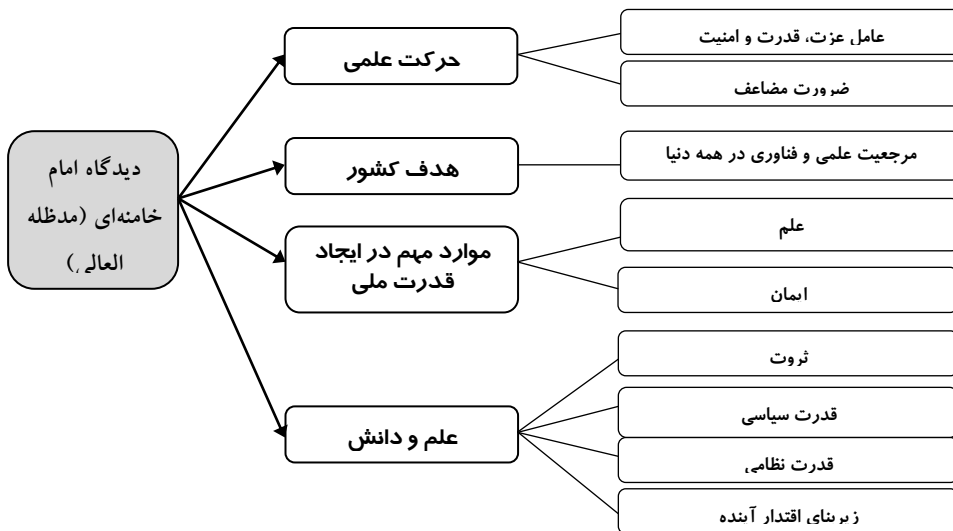
بدون علم که در دنیا نمی‌شود اثر گذاشت. شما بهترین آدم‌های دنیا باشید، ما بهترین و شریف‌ترین و عزیزترین ملت‌ها باشیم، وقتی نتوانیم روی بشریت اثر بگذاریم، وقتی نتوانیم این گرداب مهلک را مهار بکنیم، چه فایده‌ای دارد؟ رسالت یک انسان که یک رسالت فردی و خانوادگی و یک رسالت ملی به معنای محدود نیست؛ بلکه یک رسالت انسانی است. انسان، اصلاً در محدوده انسانیت زندگی می‌کند. مگر می‌شود این همه کارهای بزرگ را بدون علم انجام داد؟ این علم ما

کجاست؟ (بیانات در دیدار با مسئولان وزارت فرهنگ و آموزش عالی و رؤسای دانشگاه‌های سراسر کشور، ۱۳۶۹/۵/۲۳)

امروز دانش به ابزار عمده سیطره غرب بر جهان تبدیل شده است و ریشه‌ای‌ترین کار در کشور، این است که جایگاه و قدرت علمی ایران را تا می‌توانیم ارتقا ببخشیم که در این زمینه، دانشگاه‌ها، مسؤولیت سنگینی دارند. (بیانات در دیدار با اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان، ۱۳۸۳/۱۲/۱۳)

چون علم، ثروت هم ایجاد می‌کند، قدرت نظامی هم ایجاد می‌کند، اعتماد به نفس هم ایجاد می‌کند. .... پایه و زیربنای اقتدار آینده شما ملت عزیز در قدرت علمی است. (بیانات در دیدار با دانشجویان برگزیده و نمایندگان تشکل‌های دانشجویی، ۱۳۸۴/۷/۲۴)

مطمئن باشید که ما چنین روزی را در پیش داریم و شما جوان‌های امروز، آن روز را خواهید دید. علی‌القاعده آن روز ما هم نیستیم؛ اما شماها هستید. خواهید دید آن روز را که وزن و ثقل و اهمیت جمهوری اسلامی در معادلات جهانی چه از لحاظ سیاسی، چه از لحاظ علمی و چه از لحاظ بیان افکار سازنده ده برابر امروز است. باید خودتان را ان‌شاءالله برای آن روز آماده کنید. (بیانات در دیدار با دانشجویان برگزیده و نمایندگان تشکل‌های دانشجویی، ۱۳۸۵/۷/۲۵)

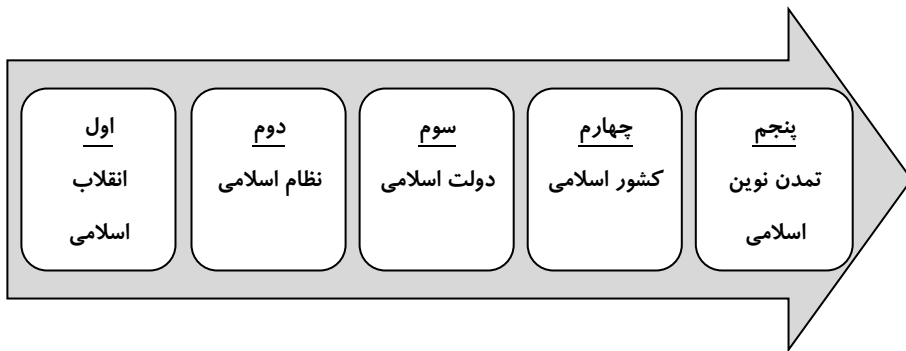

شکل ۵ - دیدگاه مترقی و ممتاز امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در خصوص «ارتباط اقتدار و مرجعیت علمی و فناوری با اقتدار و امنیت

تأثیر دستیابی به مرجعیت جمهوری اسلامی ایران در امنیت و اقتدار ملی کشور ♦ ۱۰۷

مرجعیت علمی، ابزار تحقق هدف نهایی انقلاب و ایجاد اقتدار

هدف والای مرجعیت علمی و فناوری که همواره امام خامنه‌ای (مدظله العالی) به آن تأکید فرموده‌اند ابزار و تسهیل‌کننده هدف نهایی انقلاب اسلامی است. اهدافی که توسط امام خامنه‌ای (مدظله العالی) پنج مرحله تقسیم‌شده و عنوان‌شده که هم‌اکنون انقلاب اسلامی از این دو مرحله عبور کرده است. ایشان مرحله سوم تحقق اهداف انقلاب را «تشکیل دولت اسلامی» می‌دانند و انقلاب اسلامی هم‌اینک در این گام قرار دارد. معظم له، مراحل چهارم و پنجم را «تشکیل کشور اسلامی» و «تشکیل دنیای اسلامی» ذکر کرده‌اند. (بیانات در دیدار با اعضای هیئت دولت، ۸/۶/۸۴) بدون شک برای عملیاتی کردن هدف نهایی انقلاب اسلامی که همان «تشکیل دنیای اسلامی» و یا تمدن اسلامی است، ابتدا باید کشور از همه جهات علمی، فناوری و ... پیشرفت کرده و یا اصطلاحاً به مرجعیت علمی و فناوری دنیا برسد و بعد با استفاده از این ابزار قوی، هدف نهایی خود را عملیاتی نماید.

(شکل ۶) مراحل تحقق اهداف انقلاب اسلامی

ایجاد وضعیت مطلوب روند حرکت علمی متناسب با امنیت آفرینی و اقتدارزایی

راهکارهایی وجود دارند که می‌توان با بهره‌گیری شجاعانه از آن‌ها به‌قدری ایجاد فرصت کرد که اساساً حتی امکان رسیدن به همه ظرفیت‌ها نباشد. ژان ژاک روسو معتقد است هنر درجایی رشد و نمو می‌یابد که پول انباشته‌شده باشد. به نظر می‌رسد در ارتباط با ایجاد وضعیت مطلوب در علم و توسعه علمی نیز می‌توان چنین ادعایی را مطرح کرد. تخصیص اعتبارهای کافی و نیز ایجاد یک ساختار شبکه‌ای و هماهنگ توزیع‌کننده این بودجه‌ها که درعین حال به‌طورجدی ناظر بر هزینه کرد آنها باشد، قطعاً بخش بسیار زیادی از پیشرفت‌ها را میسر خواهد کرد. راهکارهای مبتنی بر رفع

موانع، عملاً کاری از پیش نمی‌برند و در بسیاری مواقع خود به مانعی عمده تبدیل می‌شوند. اهتمام به مانع‌شناسی نه تنها به حل موانع و مشکلات تولید علم و بهبود وضعیت موجود کمک نمی‌کند، با ایجاد تأثیر منفی در متصدیان حوزه علم و تصمیم‌گیران کشور، عملاً خود به مشکلی عمده تبدیل می‌شود؛ لازم به ذکر است: راهکارها لزوماً بر مبنای شناسایی موانع شکل نمی‌گیرند، بلکه به کمک تخیل خلاقانه می‌توان با در نظر گرفتن وضعی مطلوب، راهکارهایی را تدوین و پیشنهاد کرد که بی‌آنکه مستقیماً موانع را به طور مشخص و موردی برجسته کنند و هدف قرار دهند، آن‌ها را به‌گونه‌ای غیرمستقیم و حتی با مشارکت خود، عوامل مانع ساز از میان بردارند. (هاتفی، ۱۳۸۶)

شناسایی وضعیت، عملکرد و برنامه‌های آینده رقیب نیز موضوع حائز اهمیتی است. همچنین رصد تولیدات علمی جهان از طرق مقتضی موجب می‌شود تا از هر نوع دوباره‌کاری و حرکت‌های بی‌ثمر جلوگیری شده و سطح آموزش و پژوهش را توسعه دهد. با شناخت ظرفیت‌ها، نیازها و وضعیت رقیب، روشن خواهد شد که لازم است ظرفیت و سرمایه کشور را در چند عرصه مهم و ضروری متمرکز کرده و با ایجاد یک برنامه زمان‌بندی‌شده، خود را به بالاترین سطح ممکن ارتقا دهیم. (ملکیان، ۱۳۸۵)

برای رونق یافتن تولید علم، باید به سهل‌ترین راه ممکن، منابع و ابزارهای پژوهش در اختیار محققان قرار گیرد و با توجه به اینکه در حال حاضر منابع و ابزارهای موجود پاسخگوی نیازهای محققان نیست و کیفیت تحقیقات را با ضعف جدی روبه‌رو ساخته است، زیرساخت‌های این مهم تأمین گردد و چون پژوهش در کشور نیازمند یک رهبر مقتدر و فهیم است تا در قالب یک برنامه جامع ملی، پژوهش کشور را با اشراف کامل مورد هدایت و حمایت قرار دهد، یک‌نهاد راهبر واحد ملی برای این منظور ایجاد یا تعیین شود؛ چراکه در حال حاضر، مشخص نیست متولی واقعی پژوهش کشور کیست و از چه دستگاهی باید انتظار برنامه‌ریزی جامع و ملی را داشت. (هاتفی، ۱۳۸۶)

آسیب‌های روند حرکت علمی کشور در اقتدار آفرینی

یکی از عوامل مهم رکود علمی و عقب‌ماندگی در چارچوب فرهنگ اسلامی - ایرانی «فقدان استراتژی کلان علمی» یا «فقدان سیاست علمی» مشخص است که طبیعتاً این واقعیت در جهت اهداف کلان نظام اقتدار آفرین نخواهد بود. آسیب‌های نظام تولید علم در کشور در حوزه‌های

تاثیر دستیابی به مرجعیت جمهوری اسلامی ایران در امنیت و اقتدار ملی کشور ♦ ۱۰۹

پیش رو مطرح است: نگرش‌ها و سیاست‌ها، ضوابط، روش‌ها و فرایندها، سازمان و تشکیلات، نیروی انسانی (مدیریتی و پژوهشی)، پشتیبانی و تدارکات (لوازم، منابع و رفاه). بعضی از صاحب‌نظران، حوزه‌ها و مباحث عمومی دیگری را با عنوان آسیب‌های نظام اداری حوزه تولید علم معرفی کرده‌اند که در ذیل به مواردی از آن‌ها اشاره شده است. (نادری فارسانی، ۱۳۹۰)

رشد چاپ مقاله در ایران عمدتاً در رشته‌های علوم پایه بوده است و در زمینه مسائل بنیادی و انسانی و در جهت مسائل و مشکلات جامعه یا تبدیل علم در این حوزه‌ها به ثروت یا کارآفرینی، موفقیت چشمگیری حاصل نشده است. لذا این سؤال اساسی وجود دارد که چرا جایگاه علمی ایران بین علوم انسانی و علوم فنی این قدر متفاوت است؟ به نظر می‌رسد لازم است سیاست‌گذاران به ارزش و نقش علوم انسانی در توسعه و پیشرفت اقتصادی پی ببرند و آن را مورد توجه کافی قرار دهند. همچنین کمیت‌گرایی بخش‌های زیادی از آموزش عالی در ایران را به خود درگیر کرده است. کار به جایی رسیده که ایران از نظر کمیت مقالات علمی در دنیا رتبه پانزده را به خود اختصاص داده است، اما از نظر کیفیت رتبه دارای رتبه ۳۶ و در جایگاه‌های پایین‌تری از کشورهایی همچون سنگاپور، آفریقای جنوبی، عربستان سعودی، مصر و ترکیه است. (خبر آنلاین، ۱۳۹۴/۱/۱۴: کد مطلب: ۴۰۶۹۸۹)

امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در بیان بلیغی در این باره می‌فرمایند:

ما باید تحقیق و پژوهش را - که حقاً و بدون شک باید مورد توجه و اهتمام بیشتری قرار بگیرد - با توجه به نیازها، هدف‌دار کنیم؛ یعنی ببینیم واقعاً کشور به چه احتیاج دارد و پژوهش‌ها را در جهت نیازهای کشور قرار بدهیم و این لازمه‌اش این است که ما بانک اطلاعات و مرکزی داشته باشیم. همه بتوانند بدانند چه لازم است، چه انجام شده است و چه لازم است برای تکمیل یک پژوهش تا بتواند این قطعات گوناگون در کنار هم جمع بشود. ما باید نظام اعطای امتیازات علمی را در دانشگاه تطبیق کنیم با این چیزها؛ و الا صرف اینکه مثلاً یک مقاله در یک مجله ISI منتشر کرده یا چه تعداد مقاله منتشر کرده، کافی نیست؛ یعنی محقق و پژوهشگر ما نباید برای کسب رتبه علمی به دنبال این باشد که مقاله‌ای را تهیه و تولید کند که برای کشور هیچ فایده‌ای ندارد و هیچ خلأی از خلأهای پژوهشی کشور را پر نمی‌کند. این نظام باید به هم بخورد؛ این درست نیست.

(بیانات امام خامنه‌ای (مدظله العالی)، ۱۳۸۵/۷/۱۳)

یکی دیگر از آسیب‌های مطرح این است که متأسفانه رابطه‌ای ارگانیک میان دانشگاه و صنعت

برقرار نیست. به همین دلیل، موضوع اکثر مقالات علمی و پژوهشی منتشر شده توسط دانشجویان ایرانی، مسائل مورد علاقه در فضای دانشگاهی کشورهای پیشرفته است و با سطح نیازها و مشکلات صنایع ایران همخوانی ندارد. در این شرایط، عملاً تلاش پژوهشگران ایرانی منجر به روان شدن حرکت چرخ‌های صنعت در کشورهای توسعه‌یافته می‌شود. (والی زاده، ۱۳۹۲). امام خامنه‌ای (مدظله العالی)، ضمن هشدار جدی در این باره می‌فرماید:

پژوهش [باید] سمت و سوی پرداختن به نیازهای کشور را پیدا کند؛ یعنی حقیقتاً پژوهش‌هایی بکنیم که مورد نیاز ماست. ما ملاک پیشرفت علمی مان را درج مقالات در مجلات ISI نباید قرار بدهیم. ما نمی‌دانیم آنچه پیشنهاد می‌شود، تشویق می‌شود. برایش، آن مقاله‌نویس احترام می‌شود، دقیقاً همان چیزی باشد که کشور ما به آن احتیاج دارد. ما خودمان باید مشخص کنیم که درباره چی مقاله می‌نویسیم، درباره چی تحقیق می‌کنیم. البته انعکاس در مجامع جهانی لازم است، ضروری است و انعکاس هم پیدا خواهد کرد. مقصود این است که ما پژوهش را تابع نیاز خودمان قرار بدهیم. (بیانات امام خامنه‌ای (مدظله العالی)، ۸/ ۱۳۸۸/۶)

دیگر آسیب موجود، گسترش کمی مراکز آموزش عالی است که صرفاً پاسخگوی نیاز کمی جوانان است و طبعاً سبب افت شدید کیفیت در آموزش خواهد شد. علاوه بر این، آنچه در ایجاد اقتدار مؤثر است، با برخی روش‌ها و واقعیت‌های موجود به دست نخواهد آمد؛ از جمله اینکه فقدان انگیزه کافی در دانشجو، میزان خروجی محقق از دانشگاه‌ها را به حداقل رسانده و حتی بسیاری از فارغ‌التحصیلان ممتاز دانشگاه‌ها را به سمت مشاغل غیر پژوهشی سوق داده است. مهم‌ترین آسیب در بخش تولید علم، به‌ویژه در حوزه علوم انسانی، در بوروکراسی حاکم بر شیوه اعتباربخشی به عوامل مطرح در این عرصه ریشه دارد. به دیگر سخن، شیوه تعریف واقعیت و همچنین چگونگی فهم حقیقت و روش نیل به آن، اساس یک نظام معرفتی است و البته در چارچوب همین برداشت است که میزان اعتبار و معیار ارزشیابی مدرسان و فراگیران شکل می‌گیرد. (نجاتی، ۱۳۹۴)

تداخل، موازی کاری و ناهماهنگی برای جریان تولید علم آفت بزرگی به شمار می‌رود. البته باید به نحوی تقسیم‌کار شود که هر دستگاه و مرکز، مأموریت کاملاً مشخصی را بر عهده داشته باشد و تدریجاً با آن مأموریت شناخته شود. آموزش عالی کشور باید محقق‌پرور باشد. صدور چند هزار فارغ‌التحصیل که پس از اخذ مدرک از استطاعت پژوهش برخوردار نبوده و یا حاضر به فعالیت پژوهشی نیستند، عملاً هدر دادن سرمایه ملی است. باید تمامی دانشگاه‌های ما متناسب با

اولویت‌های تولید علم نسبت به جذب استعدادها و پرورش آنها مبادرت نمایند. بدیهی است برای تحقق این مهم، غنی و به‌روز سازی محتوا و روش‌های آموزشی از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. (غلامی، ۱۳۹۲)

اهمیت محوری تولید علم در فرایند مرجعیت علمی و فناوری و ایجاد اقتدار و امنیت ملی

در سه قرن اخیر، علم بیش از گذشته در شکل‌گیری قدرت، ثروت، رفاه و بالاخره تحولات گوناگون فرهنگی و اجتماعی ایفای نقش کرده است. به‌گونه‌ای که علم به صورت مستقل یکی از فاکتورها و عوامل تأثیرگذار در سطح بین‌المللی مورد توجه قرار گرفته و یکی از مقولات محوری در اقتدار ملی و استقلال، تولید، رفاه، امنیت و دفاع شده است؛ به‌گونه‌ای که از جمله شاخص‌ها و معیارهای توسعه اقتصادی، اجتماعی و موقعیت، اعتبار و جایگاه بین‌المللی هر کشور میزان تولید علم، نوآوری و نظریه‌پردازی و مطرح بودن در صحنه‌های علمی، پژوهشی و اختراعات و میزان سرمایه‌گذاری ملی در این زمینه می‌باشد. حتی دولت و حاکمیت نیز غالباً در یک دایره با مردم حرکت می‌کنند و در مجموع، فرهنگ عمومی حاکم تا حدود زیادی تعیین‌کننده سرنوشت مشترک، نحوه و جهت حرکت آنان می‌باشد؛ زیرا دولت معمولاً برآیند و برآمده از مردم و مردم نیز به‌نوبه خود در تعامل با دولت زندگی می‌کنند. جملاتی نظیر «الناس علی دین ملوکهم» و یا مردم استحقاق همان حکومتی را دارند که بر آنان حاکمیت دارد، تأییدکننده این آیه از قرآن کریم است که فرموده «ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم». (رعد / ۱۱)

اگر در گذشته مقولاتی نظیر آموزش، تحقیقات و توسعه علوم و فناوری از مسئولیت‌های اساسی و مستقیم دولت‌ها نبود، امروزه به صورت یکی از جدی‌ترین و اساسی‌ترین دغدغه‌های دولت‌های بزرگ، حتی در جهان سوم شده است؛ به‌گونه‌ای که باید پاسخگوی مردم خود در این زمینه‌ها باشند؛ چراکه از طرفی استقلال، امنیت و اقتدار ملی با پیشرفت‌های علمی، فنی و نوآوری در این زمینه‌ها گره‌خورده است و از طرف دیگر تنوع فعالیت‌های علمی، فناوری، پژوهشی و فرهنگی، ضرورت سرمایه‌گذاری‌های کلان را می‌طلبد که تأمین تمامی آنها در توان افراد و گروه‌های غیردولتی نیست. مسئولیت اساسی دولت‌ها، هدایت و اداره جامعه به سمت اهداف تعیین‌شده نظام مورد قبول مردم است، لذا می‌باید با تعیین استراتژی (خطوط مشی اساسی و بلندمدت)، سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، به‌کارگیری ابزارها و شیوه‌های صحیح و شایسته، از حرکت‌های ناآگاهانه، خود به خودی، بی‌هدف و بی‌ثمر جلوگیری کند. (منصوری، ۱۳۸۸)

تجزیه و تحلیل

آزمون نرمالیته

در ابتدا به منظور استفاده از آزمون‌های آماری به بررسی نرمال بودن توزیع متغیرهای مورد آزمون از آزمون کلموگروف اسمیرنوف استفاده شد.

H_0 : داده‌ها دارای توزیع نرمال می‌باشند.

H_1 : داده‌ها دارای توزیع نرمال نمی‌باشند.

جدول (۱) نتایج آزمون کولموگروف - اسمیرنوف متغیرهای تحقیق		
متغیر	سطح معنی‌داری	نتیجه آزمون
دستیابی ج.ا.ا. به مرجعیت علمی و فناوری جهان	.272	توزیع داده‌ها نرمال است
امنیت و اقتدار ملی	.672	توزیع داده‌ها نرمال است

با توجه به جدول (۱) سطح معناداری آزمون نرمالیته متغیرهای تحقیق، بزرگ‌تر از $0/05$ می‌باشد. بنابراین، فرضیه H_0 تأیید می‌شود یعنی توزیع داده‌ها در این نمونه آماری نرمال است، به همین علت برای آزمون فرضیه‌های تحقیق از آزمون‌های رگرسیون و واریانس استفاده می‌شود.

آزمون فرض تحقیق

اقتدار و مرجعیت علمی و فناوری در جهان در اقتدار آفرینی و تأمین امنیت ملی تأثیر دارد.

فرض H_0 : دستیابی ج.ا.ا. به مرجعیت علمی و فناوری جهان در تأمین امنیت ملی و اقتدار آفرینی تأثیر ندارد.

فرض H_1 : دستیابی ج.ا.ا. به مرجعیت علمی و فناوری جهان در تأمین امنیت ملی و اقتدار آفرینی تأثیر دارد.

جدول (۲) نتایج آزمون واریانس بین دستیابی ج.ا.ا. به مرجعیت علمی و فناوری جهان و تأمین امنیت ملی و اقتدار آفرینی					
مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره F	سطح معناداری
رگرسیونی	2886.739	1	2886.739	44.706	.000a
باقیمانده	2582.880	40	64.572		
کل	5469.619	41			

با توجه به جدول (۲) مقدار F برابر با $44/706$ گردیده که این مقدار با درجه آزادی ۱ در سطح

$0/000$ معنادار گردیده و این سطح از $0/05$ کمتر می‌باشد. بنابراین، فرضیه H_0 رد و فرضیه H_1

تأثیر دستیابی به مرجعیت جمهوری اسلامی ایران در امنیت و اقتدار ملی کشور ♦ ۱۱۳

پذیرفته می شود. یعنی دستیابی ج.ا.ا. به مرجعیت علمی و فناوری جهان در تأمین امنیت ملی و اقتدار آفرینی تأثیر دارد.

جدول (۳) نتایج آزمون رگرسیون بین دستیابی ج.ا.ا. به مرجعیت علمی و فناوری جهان و تأمین امنیت ملی و اقتدار آفرینی					
مدل	ضریب (R)	ضریب تعیین (R2)	اصلاح ضریب تعیین	انحراف استاندارد	آزمون دوربین - واتسون
1	.726a	.528	.516	8.03567	1.869

بر اساس جدول (۳) آماره دوربین - واتسون در محدوده ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد. بنابراین، فرضیه استقلال خطاها تأیید می شود (یعنی می توان از رگرسیون استفاده کرد) و ضریب تعیین اصلاح شده ۰/۵۱۶ می باشد و به این معناست که دستیابی ج.ا.ا. به مرجعیت علمی و فناوری جهان می توانند ۵۱/۶ درصد از تغییرات متغیر تأمین امنیت ملی و اقتدار آفرینی را پیش بینی کنند.

جدول (۴) معادله خط رگرسیون بین دستیابی ج.ا.ا. به مرجعیت علمی و فناوری جهان - تأمین امنیت ملی و اقتدار آفرینی				
مدل	ضرایب غیراستاندارد رگرسیون	ضرایب استاندارد	t	Sig.
	B	خطای استاندارد		
(Constant)	25.579	7.186	3.560	.001
اقتدار و مرجعیت علمی	.191	.029	6.686	.000

در جدول (۴) سطر اول مقادیر مربوط به آزمون معناداری عرض از مبدأ (مقدار ضریب رگرسیون) β_0 و سطر دوم مربوط به ضریب شیب رگرسیون β_1 می باشد. در اینجا مؤلفه دستیابی ج.ا.ا. به مرجعیت علمی و فناوری جهان متغیر مستقل (X) و مؤلفه امنیت ملی و اقتدار آفرینی متغیر وابسته (Y) می باشد که با توجه به فرمول $Y=a+bx$ مقدار $a=25.579$ و $b=.191$ است. بنابراین، معادله خط رگرسیون حاصله به صورت زیر می باشد:

دستیابی ج.ا.ا. به مرجعیت علمی و فناوری جهان $0/191 + 25/579 =$ امنیت ملی و اقتدار آفرینی

نتیجه گیری:

گفته شد که اسلام تأکید زیادی به علم و دانش کرده است؛ به طوری که در قرآن کریم آیات مختلفی در خصوص اهمیت و ارزش علم بیان شده است:

يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ؛ (مجادله / ۱۱)

خداوند کسانی را که ایمان آوردند و کسانی را که علم به آن‌ها داده شده، درجات عظیمی می‌بخشد.

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ أَلَمْ نَكْتُبْ لَهُمْ آيَاتٍ؛ (زمر / ۹)

بگو آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند، یکسان‌اند؟ تنها خردمندان متذکر می‌شوند.

در روایات نیز احادیث بسیار زیادی در باب اهمیت علم وجود دارد. وجود چنین آیات و روایاتی که ارزش و اهمیت علم و علم‌آموزی را برای مسلمانان تبیین نموده و رابطه علم را با قدرت تبیین می‌کند، از یک سو و از سوی دیگر فرمایشات و تأکیدات مستمر امام خامنه‌ای (مدظله العالی)، مبنی بر ضرورت دستیابی جمهوری اسلامی ایران به مرجعیت علمی و فناوری در جهان و نیز تبیین و توصیف بسیار زیبایی که از شهید مطهری در خصوص این‌همانی علم و قدرت وجود دارد، این انگیزه را در محقق به وجود آورد تا ارتباط اقتدار و مرجعیت علمی و فناوری جمهوری اسلامی در جهان را با ایجاد اقتدار و تأمین امنیت ملی بررسی کند.

دستیابی به چنین نتیجه‌ای نیازمند یک چارچوب نظری بود تا در قالب آن، روابط بین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها به روشنی تعریف شده باشد تا بر اساس آن، پژوهشگر بتواند با بهره‌گیری از نظریه تدوین شده برای اندازه‌گیری متغیرهای موجود در آن، ابزاری را طراحی کند. در این پژوهش ابتدا بر اساس مصاحبه‌های انجام شده با خبرگان و صاحب‌نظران، اقدام به طراحی گزاره‌هایی شد که بتواند هریک از مؤلفه‌های آن را بسنجد و به لحاظ مفهومی به تعاریف شبیه باشند. سپس در چارچوب اهداف و سؤالات تحقیق، پرسش‌نامه‌ای تهیه و پس از اطمینان از ملاک‌های روایی و اعتبار آن، مورد استفاده قرار گرفت. گزینه‌های این پرسش‌نامه در قالب سؤالات چندگزینه‌ای تنظیم شد و برای رسیدن به تأثیر دستیابی به مرجعیت علمی و فناوری در ایجاد اقتدار و تأمین امنیت ملی، گویه‌های ممکن در معرض ارزیابی نخبگان قرار گرفت تا میزان مقبولیت و اهمیت آن‌ها روشن گردد. با توجه به آزمون فرض آماری که از داده‌های پرسشنامه گرفته شد، این نتیجه به دست آمد که دستیابی جمهوری اسلامی ایران به مرجعیت علمی و فناوری در جهان در ایجاد و افزایش اقتدار ملی و همچنین تأمین امنیت ملی تأثیرگذار است.

پیشنهادات

زوایای گوناگون مرجعیت علمی و فناوری و اهمیت موضوع و ابعاد و آثار مترتبی که دارد و نیز نقشی که می‌تواند در ایجاد اقتدار همه‌جانبه و همچنین تأمین شاخصه‌ها و مؤلفه‌های گوناگون مرتبط با منافع و امنیت ملی کشور و در نهایت تمدن‌سازی اسلامی داشته باشد، پژوهشگران محترم می‌توانند با انجام پژوهش در موضوع تدوین نقشه جامع و الگوی کلان دستیابی جمهوری اسلامی ایران به مرجعیت علمی و فناوری در جهان و ورود به سایر ابعاد و اجزاء موضوع، این مقوله را مورد واکاوی قرار داده و ضمن پیمودن مسیر تحقیق و پژوهش اساسی در این مورد، به توسعه و عملیاتی کردن این موضوع راهبردی و تعیین‌کننده همت گمارند و موجب ارتقای این حرکت در بخش‌های گوناگون شوند.

این پژوهش نیز به سهم خود تلاش کرد تا به یکی از مسائل این حوزه که همان ارتباط علم و فناوری با قدرت و امنیت بود، بپردازد. مباحث مطرح‌شده در قسمت ادبیات تحقیق، علی‌الخصوص بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه و نیز نتایجی که از قسمت تجزیه و تحلیل آماری به دست آمد، مشخص کرد که یکی از مهم‌ترین راهکارهای ایجاد و افزایش اقتدار ملی و همچنین تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، حرکت به سمت دستیابی به مرجعیت علمی و فناوری در جهان می‌باشد. در پایان، پیشنهادهای برای نهادهای تصمیم‌گیر و مؤثر به منظور حرکت در این مسیر ارائه می‌گردد.

لزوم اتخاذ رویکردهای نوین، نظیر رفتن راه‌های نرفته علمی در بسترها و زمینه‌های خاص، صعب، نادر و طاقت‌فرسا؛

لزوم متبلور ساختن روحیه امید، باور، تلاش جهادی، بعد معنوی و ایدئولوژیک این مهم و همه‌جایی نمودن حق و تکلیف بودن این حرکت؛

در نظر داشتن هدف اصلی از روند حرکت علمی کشور، در تمامی برنامه‌ها و تصمیم‌گیری‌ها؛ لزوم جامع‌نگری و طراحی همه‌سازوکارهای دریافت، تحلیل و استفاده از نظریه‌ها و ایده‌هایی که به هر شکل، احتمال بروز و ظهور دارند؛

تهیه یک نقشه راه و الگوی راهبردی جامع برای دستیابی جمهوری اسلامی ایران به مرجعیت علمی و فناوری در جهان؛

منابع و مآخذ

- قرآن کریم، ترجمه حضرت آیت الله مکارم شیرازی.
- سید رضی، ۱۳۸۶، *نهج البلاغه*، ترجمه، محمد دشتی، چاپ دوم، مشهد، آئین تربیت.
- *بیانات امام خامنه‌ای (مدظله العالی)*، ۱۳۹۰، قابل دسترسی در: www.Khamenei.ir
- جوادی، زهره، ۱۳۹۰، *رهپویان طریق وصال*، گرگان، کیسان.
- خان محمدی، هادی و مصباح الهدی باقری، ۱۳۸۹، «طراحی مدل مفهومی نظام علمی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله العالی)»، فصلنامه اندیشه مدیریت راهبردی، سال چهارم، شماره اول، تابستان.
- روحانی، حسن، ۱۳۸۸، *اندیشه‌های سیاسی اسلام (جلد سوم: مسائل فرهنگی و اجتماعی)*، تهران، کمیل، چاپ سوم.
- روشندل، جلیل، ۱۳۹۲، *امنیت ملی و نظام بین‌المللی*، تهران، سمت.
- شعبانی، احمد، ۱۳۹۰، «راهکارهای احراز جایگاه اول علمی، فناوری و اقتصادی در سال ۱۴۰۴ با استناد به سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور»، فصلنامه آیینه دانشگاه، شماره بیست و دوم.
- عالم، عبدالرحمن، ۱۳۸۳، *بنیادهای علم سیاست*، تهران، نشر نی.
- کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، ۱۳۶۵، *اصول کافی*، تهران، دار الکتب الاسلامیه.
- گودرزی، غلامرضا و کمیل رودی، ۱۳۹۰، «تیین مرجعیت علمی برای نهادهای علمی کشور با رویکرد تئوری مفهوم‌سازی بنیادی»، فصلنامه سیاست علمی، سال چهارم، شماره دوم، زمستان.
- محمدی ری‌شهری، محمد، ۱۳۷۹، *میزان الحکمه*، قم، دارالحدیث.
- معلوف، لوئیس، ۱۹۸۶، *المنجد فی اللغة و الادب و العلوم*، بیروت، الطبعة الکاتولیکیه.
- معین، محمد، ۱۳۷۱، *فرهنگ فارسی*، جلد سوم، تهران، انتشارات امیر کبیر.
- منصوری، جواد، ۱۳۸۳، «فرهنگ، سیاست و تولید علم»، فصلنامه علمی و پژوهشی انقلاب اسلامی، شماره ۹.
- نراقی، یوسف، ۱۳۶۵، *روش‌شناسی علوم اجتماعی*، تهران، شرکت سهامی انتشار.

- نادری فارسانی، سیاوش، ۱۳۹۰/۶/۱۵، «آسیب‌شناسی بوروکراسی تولید علم»، قابل مشاهده در:

<http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13900615000063>

- والی‌زاده، محمدجواد، ۱۳۹۲/۵/۲۲، «تیین سخنان امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در دیدار با اساتید دانشگاه‌ها»، قابل مشاهده در:

<http://borhan.ir/NSite/FullStory/News/?Id=5662>

- هاتفی، محمد، ۱۳۸۶/۳/۱۶، «راهکارهایی برای رسیدن به وضعیت مطلوب تولید علم»، قابل مشاهده در: www.bashgah.net

- غلامی، رضا، ۱۳۹۲/۳/۵، «راهکارهای عملیاتی کردن تولید علم»، قابل مشاهده در:

www.rasekhoon.net

- <http://www.khabaronline.ir/28X۲۹٪۲۸۱٪S۲۸٪ewvu۳sarh۰۱mypm ev۳ecmqx۲۹٪۲۹٪/print/۴۰۶۹۸۹/society/education?model=WebUI.Models.Details.DetailsPageViewModel>

